

Stel: u staat de nieuwe topman van uw organisatie communicatief bij. Hij heeft een afstandelijke, wat norske uitstraling: een koele kikker. Een van zijn eerste daden is een grote reorganisatie afkondigen die honderden mensen hun baan zal kosten. Aan u de taak de communicatie daaromheen te regisseren: intern 'voor de troepen' en extern voor de camera's van het journaal. Een collega die u raadpleegt zegt: 'Die man moet minder afstandelijk overkomen, hij moet authentieke emoties tonen.' Het is een advies dat wellicht aardig klinkt, maar waar je zonder verdere invulling niks aan hebt. Authenticiteit is een lege huls geworden.

Authenticiteit is zelden wat het lijkt

Auteur

Bert Pol
redacteur C, vennoot van
Tabula Rasa, verbonden
aan de afdelingen psycho-
logie van de Radboud
Universiteit en Universiteit
van Maastricht

De hang naar authenticiteit – het pure – is in onze westerse samenleving alomtegenwoordig, zoals journalist/filosoof Hans Kennepohl met een overvloed aan voorbeelden laat zien: de nadrukkelijk geprofileerde natuurlijke ingrediënten in producten, *The Real Taste* van Coca Cola, de hausse aan reality tv-programma's.¹ We lijken te zwelgen in de authentieke emoties van vijftigers en zestigers die een verloren maar nooit vergeten geliefde na tientallen jaren terugzien en elkaar alsof ze weer achttien waren in de armen vallen. We lijken te

genieten van de authentieke tranen van een huwelijkskandidaat met een hart van goud die het beste met de 'boer die een vrouw zoekt' voor heeft, maar toch wordt afgewezen ten gunste van een concurrente. En van de pure emoties van die oprechte, eenzame boer die in tranen uitbarst, omdat hij het allemaal niet meer kan verwerken. 'Authentiek' gedrag. En dat allemaal terwijl de camera draait en een televisiecrew van cameraman, regisseur, assistenten, productiemedewerker en presentator om hem heen staat. Wat is het waard, die authenticiteit?

Tranen van Hilary

Het is lastig te onderscheiden wat echt is en wat nep. Plengt Hilary Clinton een traan uit pure emotie, of omdat dat goed is voor haar beeldvorming? Heft Obama *Amazing Grace* spontaan aan, of was het hem ingefluisterd? Noemt Geert Wilders de minister-president laf omdat hij dat uit de grond van zijn hart meent, of is het voor de bühne? Degene die het gedrag vertoont, begeeft zich op het scherpst van de snede. Hij kan al dan niet terecht ontmaskerd worden als iemand die uit is op goedkoop winstbejag. Zonder voorbehoud werkelijk authentiek zijn en, zoals dat heet, 'dicht bij jezelf blijven', je ware gezicht laten zien, kan ook helemaal verkeerd uitpakken. Als je gedrag, of het nu authentieke woede of kwetsbaarheid is, volkomen verkeerd valt. Of als het publiek er niet het beoogde kippenveld van krijgt, maar juist de nekharen overeind voelt gaan staan. Bijvoorbeeld omdat ze de emotie misplaatst vindt, zoals staatssecretaris Bleker overkwam toen hij Mauro bij Pauw en Witteman een briefje toeschoof met de uitnodiging om samen naar een voetbalwedstrijd te gaan. Als het een spontaan aardig gebaar was om die jongen even uit zijn ellende te halen, werd dat in elk geval lang niet altijd zo geïnterpreteerd. Authentiek gedrag van leiders met flinke stoornissen zoals narcisme of borderline wens je niemand toe.

De ongecultiveerde mens

De authenticiteit zoals die nu in golven over ons heen spoelt, is heel ver af komen te staan van de bron waaraan zij ontsproten is: de idee dat de natuurlijke, ongecultiveerde mens goed is. Een visie op de mens die een centrale plaats inneemt in de Romantiek, de cultuurhistorische periode die zijn wortels vindt in de achttiende eeuw en in de negentiende eeuw dominant zou worden. In de Romantiek tekende zich een mensbeeld af waarin het individu de maat der dingen zou worden. Niet langer het aansluiten bij een traditie was de norm, maar in kunst en denken origineel zijn. En in het sociale leven uiting geven aan persoonlijke emoties en afgaan op de eigen inzichten.² Maar het is de vraag of wij überhaupt wel authentiek kunnen zijn. In het laatste kwart van

de vorige eeuw hielp een aantal filosofen het idee van de authentieke mens al om zeep. Michel Foucault liet zien dat we worden gestuurd door maatschappelijke regels en conventies.³ Jacques Derrida, stelt dat in ons discours altijd dat van anderen doorwerkt, zelfs al zijn we ons daar niet van bewust. We kunnen wel *denken* dat we authentiek zijn, dat wat we zeggen echt en alleen uit onszelf komt, maar dat is een illusie. Niemands vertoog is uit één stuk. Wie goed analyseert, leest of luistert, zal altijd breuklijnen ontdekken: plekken waar delen van het vertoog van anderen *schijnbaar* naadloos zijn vastgeklonken aan de eigen tekst. In die zin zijn we nooit origineel, nooit honderd procent uniek.⁴

Uitmelken of mijden

Dat laat onverlet dat heden ten dage de authenticiteitscultus, zij het in platte vorm, nog welig tiert. Zoals Doorman laat zien: de Romantiek kan dan wel voorbij zijn, maar we zijn nog lang niet van haar af.⁵ Daar kun je gebruik (of: misbruik) van maken: inspelen op goedkope emoties, de gewone jongen uithangen in populaire televisieshows, als gast in praatprogramma's meelevend kijken bij ieder akelig onderwerp dat passeert. Het heeft met puurheid, echtheid helemaal niks te maken. Het gaat daar om het oproepen van de illusie van authenticiteit. Het is, paradoxaal gezegd, nep. Wie dat niet wil, kan de term beter helemaal uit zijn professionele vocabulaire schrappen. Hij is een bron van misverstanden. ●

Literatuur

1. Kennepohl, H. *We zijn nog nooit zo romantisch geweest*. Rotterdam: Lemniscaat, 2014. Passim
2. Doorman, M. *De Romantische orde*. Amsterdam: Bert Bakker, 2012. H. 1.
3. Foucault, M. *Les mots et les choses. Une archéologie des sciences humaines*. Parijs: Gallimard, 1966
4. Derrida, J. *Marges – van de filosofie*. vert. Ger Groot. Kampen: Gooi en Sticht, 1989
5. Doorman, M. *De Romantische orde*. Amsterdam: Bert Bakker, 2012